

YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING (BLUM TAKSONOMIYASI VA TRIZ PEDAGOGIKASI) CHET TILI DARSLARIDA QO'LLANILISHI

Abdullayeva Zaxro Shadmankulovna

Oriental Universiteti,

G'arb tillari kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada tadqiqotchi ingliz tili fanini o'qitishda yangi pedagogik metodlar, xususan, interaktiv hamda integratsiyalashgan metodlarning ahamiyati, amaliyoti va samaradorligi haqida tadqiqot natijalari mulohaza qiladi. Namuna sifatidagi aksariyat metodlar shakli va mohiyati chuqur tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *metod, interaktivlik, talaba, chet tillari, o'quv dasturlar, o'quv yuklama.*

KIRISH

Atrofdagi dunyoni bilish va muloqot qilish vositalaridan biri sifatida chet tili o'zining ijtimoiy, kognitiv va rivojlanish funktsiyalari tufayli zamonaviy ta'lim tizimida alohida o'rin tutadi. Dunyoda ingliz tilining xalqaro aloqaning yetakchi vositasi sifatidagi mavqei tobora kuchayib borayotgani va bu jarayonni to'xtatish yoki sekinlashtirishning jiddiy tendensiyalari mavjud emasligini inobatga olib, bu borada samarali usullarni qo'llash muammosi qo'yilmoqda. Ingliz tilini o'rgatish juda muhim.

Bloomning taksonomisi - bu o'rganishda ishlatiladigan bilim qobiliyatlari uchun tasniflash tizimi. O'qituvchilar ushbu taksonomiyadan darslarni rejalashtirish uchun foydalanadilar.

Taksonomiya - bu oilani, jinsni va turlarni o'z ichiga olgan biologik tasniflar kabi tushunchalar yoki narsalarni guruhlar va buyurtma qiluvchi tizimdir. 1956-yili, ta'lim psixologi Benjamin Bloom o'rganish uchun zarur bo'lgan bilim qobiliyati taksonomisi yaratdi.

Olti darajali intellektual ko'nikmalar

Bloomning taksonomiyasi oltita darajadagi intellektual qobiliyatga ega, har biri avvalgi darajadagi: bilim, tushunish, qo'llash, tahlil qilish, sintez qilish va baholash. Ushbu taksonomiya odatda oltita bo'linishga bo'lingan piramidadir. Pastki bo'lim - bu bilim. Bu darajada bolalar haqiqatlarni va tafsilotlarni yodga olishadi. Bu barcha boshqa bilim qobiliyatlari uchun asosdir va shuning uchun ko'p vaqt maktablarda unga bag'ishlanadi. Ikkinchi daraja tushunishdir. Faqat ma'lumot va tafsilotlarni eslab qolish uchun yetarli emas, bola tushunchalarni tushunishi kerak. Bolalar tushunchalarni tushunishganda, ular turli vaziyatlarda ularni qo'llashlari kerak. Piramidani yuqoriga ko'targanimizda, bilim qobiliyatlari talabchan bo'lib qolmoqda. Tahlil qilish talabalarni nimani o'rganishlarini va nimani nazarda tutayotganlarini o'ylashni talab qiladi. Masalan, ular ikki narsani solishtirib ko'rishlari kerak. Sintez talabalar o'qish yoki o'qishdan tashqariga chiqishlarini talab qiladi. Misol uchun, ular mustamlakachilik

Amerikada qanday bo'lishini bilishlarini so'rashi mumkin. Piramidaning oxirgi, eng yuqori darajasi baholashdir. Ushbu bosqichda talabalar fikrni shakllantirish va fikrlarini asoslab berishga harakat qilishadi. Bunday fikr-mulohazalar o'quvchilar bilimlarni qo'lga kiritish darajasidan yuqoriga ko'tarilishni talab qiladi. Zamonaviy ma'noda o'quv jarayoni o'quvchilarni ma'lum bilim, ko'nikma, qobiliyat va qadriyatlar bilan tanishtirish uchun o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar jarayoni sifatida qaraladi. Har bir o'qitish usuli organik ravishda o'qituvchining o'quv ishini (taqdimot, yangi materialni tushuntirish) va talabalarning faol o'quv va kognitiv faoliyatini tashkil qilishni o'z ichiga oladi. Ya'ni, o'qituvchi, bir tomondan, o'quv materialini o'zi tushuntirsa, ikkinchi tomondan, o'quvchilarning o'quv va bilish faolligini rag'batlantirishga intiladi (ularni fikrlashga, mustaqil xulosalar tuzishga undaydi va hokazo).

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Chet tili darsi ijtimoiy hodisa sifatida qaraladi, bu erda sinf o'qituvchi va talabalar bir-biri bilan muayyan ijtimoiy munosabatlarga kirishadigan, o'quv jarayoni barcha ishtirokchilarning o'zaro ta'siri bo'lgan ma'lum bir ijtimoiy muhitdir. Shu bilan birga, o'rganishdagi muvaffaqiyat o'rganish uchun barcha imkoniyatlardan jamoaviy foydalanish natijasidir. Talabalar esa bu jarayonga katta hissa qo'shishlari kerak. Barcha tasniflarda bilimlarni og'zaki bayon qilish usullari mavjud. Bularga hikoya, tushuntirish, suhbat, brifing kiradi.

Og'zaki usullar o'rganishning barcha bosqichlarida qo'llaniladi: yangi materialni o'zlashtirishga tayyorgarlik paytida, uni tushuntirish, o'zlashtirish, umumlashtirish va qo'llash jarayonida.

So'nggi yillarda bolalar ijodiyotini rivojlantirishning yangi yo'nalishi - TRIZ (ixtirochi muammolarni hal qilish nazariyasi) tarqaldi, uni ixtirochi olim T.S. Altshuller. Bu amaliy dialektika, ya'ni fan, texnika va kundalik hayotimizda sinov va xato usulini rad etish, rivojlanish qonuniyatlari haqidagi bilimlar tizimi.

Hikoya - o'qituvchi tomonidan o'quv materialining majoziy, rang-barang, jonli monologik taqdimoti. Bu usul ko'pincha quyi sinflarda qo'llaniladi. Bolalarga ular uchun yorqin, yangi faktlar, voqealar, bolalar bevosita kuzata olmaydigan narsalar haqida ma'lumot berish kerak bo'lganda, o'qituvchi hikoyaga murojaat qiladi. Hikoya kichik yoshdagi o'quvchilarning aqliy faoliyati, tasavvurlari, his-tuyg'ulariga ta'sir qilishning kuchli manbai, dunyoqarashini kengaytiradi.

Agar hikoyada passiv usulning belgilari ko'proq bo'lsa, tushuntirish bolalar uchun ochiq bo'lgan murakkab masalalarni izchil, mantiqiy, aniq taqdim etishning faol usuli hisoblanadi. Tushuntirish, albatta, bolalarning ishtiroki, o'z kuzatishlari, eksperimentlar va harakatlar naqshlarini namoyish qilish, illyustratsiya bilan birlashtirilgan.

Tushuntirish operatsiyalar, harakatlar, topshiriqlarni bajarish bo'yicha ko'rsatmalar bilan to'ldiriladi: she'rni qanday o'rganish, mashq bajarish, ish joyini tashkil qilish va hokazo. Hikoya, tushuntirish va ma'ruza, monolog yoki ma'lumot

beruvchi o'qitish usullaridan biridir. Suhbat - bu o'quv materialini taqdim etishning dialogik usuli (yunoncha Dialogos - ikki yoki undan ortiq shaxslar o'rtasidagi suhbat), bu o'z-o'zidan ushbu uslubning muhim o'ziga xos xususiyatlari haqida gapiradi. Suhbatning mohiyati shundan iboratki, o'qituvchi mohirona qo'yilgan savollar orqali o'quvchilarni fikrlashga, fikrlashni faollashtirishga, o'rganilayotgan fakt va hodisalarni ma'lum bir mantiqiy ketma-ketlikda tahlil qilishga, tegishli nazariy xulosa va umumlashmalarga mustaqil yondashishga undaydi.

MULOHAZA VA TAKLIFLAR

Ingliz tili fanini o'zlashtirishda "Davra suhbat" metodining ahamiyati katta. Ma'lumki, metodda o'qituvchi muammoni shakllantiradi va talabalarga vazifani taklif qiladi. Talaba jarayonda muammoning ahamiyatini baholay oladi. Talabalar taqdim etilgan masala bo'yicha gapira olishadi. O'z pozitsiyalarini muhokama qilish, umumiy qarorga keladilar. Barchaga ma'lum metodlardan biri Aqliy hujum metodida muammoni muhokama qilibgina qolmay hal qilishga qaratiladi. Biroq, ingliz tilini o'qitishning ushbu usuliga ko'ra, tinglovchilar ikki guruhga bo'lingan - haqiqatda g'oyalarni taklif qiladigan "g'oya generatorlari" va "hujum" oxirida har birining pozitsiyasini baholaydigan "mutaxassislar"ga aylanishadi.

Ma'lumki biz tayyorlaydigan ingliz tili fani o'qituvchilari boshlanhich yoki yuqori sinfga ta'lim berishini inobatga olganda, chet tillarini o'rgatishda o'yin usulining samarasi ijobiy natija beradi. O'yin usulining asosiy afzalliklari - darslarni majburlash mexanizmining yo'qligi va bolaning katta qiziqishi aynan o'yinda shakllanadi. O'qituvchi bolalar bilan o'rganilgan lug'at va grammatik tuzilmalar bo'yicha turli xil o'yinlar o'tkazadi, bunda bolalar ularni tezda yodlab oladilar va nutqda qo'llashni o'rganadilar. Bundan tashqari ingliz tilini o'qitishning audio-lingual usulining ham ahamiyati katta. Bu metodning mag'zi bolaning xorijiy nutqni quloq bilan tushunishidir. Bu holatda xarakterli xususiyat - bu yangi so'zlarni yodlashda ishlatiladigan analogiya usuli. Bunda biz asosiy til konstruksiyalarini va tez-tez ishlatiladigan lug'atni o'quvchiga yodlata olamiz. Bu usulda o'z navbatida, kundalik mavzularda jumlar va aloqalarni qurishni osonlashtiradi. Ushbu uslub, shuningdek, turli xil dialoglarni yodlab olish imkoniyati bilan ajralib turadi. Birinchidan, bu so'zlarning asosiy to'plamidan foydalangan holda asosiy grammatik va leksik tuzilmalarni ishlab chiqishdir. Keyin asta-sekin lug'at yangi leksik birliklar bilan to'ldiriladi.

Agar sinfdagi o'yinlar haqida gapiradigan bo'lsak, unda ular o'ziga xos tanaffus bo'lib xizmat qiladi va diqqatni bir vazifadan ikkinchisiga o'tkazishga yordam beradi. Binobarin, diqqatni jamlash va, albatta, kayfiyat oshadi. O'yinlar darsning istalgan bosqichida, xoh u fonetik qoidalarni, grammatik yoki leksik mavzularni ishlab chiqish, o'qish qoidalarni ishlab chiqish, shuningdek, tinglash amaliyoti uchun ishlatiladi.

Rolli o'yinlar fikrlashni faollashtirishga yordam beradi, faoliyatning ma'lum bir turiga, muayyan mashqni bajarishga qiziqish uyg'otadi, shuningdek, maktab o'quvchilarining o'rganilayotgan materialning yangiligiga bo'lgan ehtiyojini

qondiradigan eng kuchli rag'batlantiruvchi omildir. Rolli o'yinlardan foydalanish ta'lim jarayonini kuchaytirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

O'yin qo'rqqoq, ishonchsiz talabalarga gapirish va shu bilan noaniqlik to'sig'ini yengish imkoniyatini beradi. Odatdagi munozarada talabalar yetakchilari yetakchilik qiladilar, tortinchoqlar esa sukut saqlaydilar.

Rolli o'yin - bu uning ishtirokchilari tomonidan odamlarning haqiqiy amaliy faoliyatini shartli ravishda takrorlash, haqiqiy muloqot qilish uchun sharoit yaratadi. Bu yerda mashg'ulotlarning samaradorligi, birinchi navbatda, motivatsiyaning portlashi, fanga qiziqishning ortishi bilan bog'liq.

Ingliz pedagogi Aleksandr ingliz tilida uni rus tilidan aniq ajratib turadigan naqsh yoki xususiyatlarni aniqlagan. Va u o'z metodologiyasini aynan shu qoliplarni o'rganish asosida qurdi va chet tilini faqat uning mahalliy tildan farqlarini o'rganish orqali tushunish mumkinligini ta'kidladi.

Dragunkin yondashuviga ko'ra ingliz tilining xususiyatlari: Ingliz tilida inflekted va o'zgarmas so'zlar mavjud. Ikkinchi sinfda 27 ta leksik birlik mavjud bo'lib, ular o'rganishda "markaziy figuralar" hisoblanadi. Muallif o'zining barcha tushunarsiz narsalarni "javonlarga" qo'yishga imkon beruvchi o'z sxemalarini ixtiro qiladi. Shuningdek, u ingliz tilidagi zamonlarning qo'llanilishini tushuntirishning o'ziga xos usulini topdi.

Ingliz tilida tanlangan metodlarning qo'llashda quyidagi mezonlarga amal qilish lozim.

- tayyorgarlik darajangiz;
- darslarga qancha vaqt ajratishingiz mumkin;
- moliyaviy imkoniyatlar;
- o'z ustuvorliklari va istaklari.

Shuningdek, ma'lumotlarni quyidagi usullar bilan osonroq qabul qilish mumkin: quloq bilan, darslik orqali, video darslar yordamida, o'ynoqi tarzda va hokazo. Bunda o'quvchining qiziqishlari ham inobatga olinadi. Uning o'z fikri, shaxsiy qiziqishlari ham e'tibordan chetda qolmasligi lozim. O'quvchiga imkon qadar ko'proq yordam berish uchun uning idrok etish kanalini va shunga mos ravishda vazifalar yo'nalishini tushuntirish kerak.

Suhbat - bu dialog: o'qituvchining savollari va talabalarining javoblari. O'quvchi fikrini o'qituvchi fikriga ergashtirib boradi, buning natijasida o'quvchilar yangi bilimlarni o'zlashtirishda bosqichma-bosqich harakatlanadilar. Uchrashuvga ko'ra suhbatlar quyidagilarga bo'linadi:

- 1) kirish yoki tashkiliy;
- 2) yangi bilimlarni muloqot qilish;
- 3) sintez qilish yoki aniqlash;
- 4) nazorat qilish va tuzatish.

Talabalarining kognitiv mustaqillik darajasiga ko'ra reproduktiv va evristik suhbatlar ajratiladi.

Kirish (tayyorgarlik) suhbatlari odatda o'quv ishi boshlanishidan oldin o'tkaziladi. Uning maqsadi talabalar kelgusi ishning ma'nosini to'g'ri tushunganliklarini, nima va qanday qilish haqida yaxshi tasavvurga ega ekanligini aniqlashdir. Suhbat-xabar (tushuntirish) bo'lishi mumkin: savol-javob, e'tirozlarga yo'l qo'ymaslik, javoblarni yodlab olish; Sokratik (yumshoq, talaba tomonidan hurmatli, lekin shubha va e'tirozlarga yo'l qo'yadigan); evristik (o'quvchini muammolar oldiga qo'yish va o'qituvchi tomonidan berilgan savollarga o'z javoblarini talab qilish). Boshlang'ich maktabda suhbatning barcha turlari qo'llaniladi.

Sintezlashtiruvchi (yakuniy yoki mustahkamlovchi) suhbatlar maktab o'quvchilari uchun mavjud bo'lgan bilimlarni umumlashtirish va tizimlashtirishga xizmat qiladi va nazorat-tuzatish (tekshirish) suhbatlari diagnostika maqsadlarida, shuningdek, yangi faktlar yoki qoidalarni ishlab chiqish, aniqlashtirish, to'ldirish zarur bo'lganda foydalaniladi. talabalar ega bo'lgan bilimlar. Suhbatni muvaffaqiyatli o'tkazish uchun o'qituvchi unga jiddiy tayyorgarlik ko'rish kerak. Suhbat mavzusini, uning maqsadini aniq belgilash, reja-kontseptsiyani tuzish, ko'rgazmali qurollarni tanlash, suhbat davomida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan asosiy va yordamchi savollarni shakllantirish, uni tashkil etish va o'tkazish metodikasi haqida o'ylash kerak.

Talabalarga juftlikda bahslashishlariga ruxsat bering. Talabalar o'zlarining shaxsiy fikrining qarama-qarshi tomonini himoya qilishlari kerak. Bu ularni o'z e'tiqodlaridan uzoqlashtirishga undaydi va vaqti-vaqti bilan boshqa rangli oynadan qarashga o'rgatadi.

Quyida yana ingliz tili fanini o'zlashtirish uchun interaktiv usullardan ayrimlarini tahlil qilamiz.

Variatsiya metodi- auditoriyaning yarmi bir pozitsiyani, ikkinchi yarmi boshqa pozitsiyani egallaydi. Talabalar bir qatorga turishadi va bir-biriga qarama-qarshi turishadi. Har bir talaba faqat bir marta gapirishi mumkin, shunda ikkala tomonning barcha talabalari masalani hal qilishlari mumkin.

Optimist/pessimist metodi - Juftlikda talabalar amaliy ish, bayonot yoki mavzuning qarama-qarshi emotsional tomonlarini oladilar. Ularni empatik bo'lishga va vaziyatni o'rganishda chinakam "jonli" bo'lishga undang. Siz yaxshi yechim takliflarini topasiz va talabalaringiz ba'zi ajoyib ijtimoiy ko'nikmalarni o'rganadilar. Tengdoshlarni tekshirish yozish vazifasi -talabalarga yozma topshiriqni bajarishda yordam berish uchun ularni sherigi bilan qoralama almashishga undash. Ramkor inshoni o'qiydi va uch paragrafdan iborat javob yozadi: birinchi xatboshida inshoning kuchli tomonlari ko'rsatilgan, ikkinchi xatboshida inshoning muammolari muhokama qilinadi, uchinchi xatboshi esa, agar sherigi qayta ko'rib chiqishda nimaga e'tibor qaratishini tavsiflaydi. Talabalar bir-birlaridan ham, o'zlaridan ham ko'p narsalarni o'rganishlari mumkin! Mana yana 10 ta ijodiy o'z-o'zini baholash g'oyalari.

Men kim/kimman? metodi- har bir talabaning orqa tomoniga atama yoki ismni yopishtiring. Siz ularni peshonangizga ham yopishtirishingiz mumkin. Har bir talaba

xonani aylanib chiqadi va atamani taxmin qilish uchun boshqa talabalarga “ha” yoki “yo'q” savollarini beradi. Albatta, bu atama sizning dars mavzusi bilan bog'liq.

Bingo - bu har xil mashqlar uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan qiziqarli o'yin: til mashqlari, kirish o'yinlari, matematik mashqlar va boshqalar.

XULOSA

Darvoqe, interaktiv metodlar o'quvchini sinfning faol a'zosi bo'lishga, mustaqil fikrlashga, miyasidan foydalanishga undaydi, natijada uzoq muddatli xotira saqlanib qoladi. Talabalarining nafaqat bilimi, balki qiziqishi, kuchi, bilimi, jamoaviyligi, fikr erkinligi ham ortadi. Malumki, barcha turdagi metodlarda muayyan mavzu atrofida muammo yoki savol qo'yiladi va o'quvchilar juftlashtiriladi. Har bir o'quvchiga to'g'ri xulosa chiqarishlari uchun etarli vaqt beriladi va talabalarga o'z xulosalarini o'z ovozlari bilan baham ko'rishlariga imkon beriladi.

Interfaol metodlarning bir qator afzalliklari mavjud. Birinchidan metodlar talabalarga chet tilidan foydalangan holda bir-birlari bilan yanada samarali muloqot qilish imkonini beradi, ularning madaniyatlararo bilimlarini kengaytiradi. Ikkinchidan, tabiiy sharoitlarda chet tilida muloqot qilish malakalarini, tafakkurini rivojlantiradi va ijodiy salohiyatini ochadi. Uchinchidan, talabaning motivatsiyasi va o'ziga ishonchini oshiradi, barcha til ko'nikmalarini o'rgatadi. To'rtinchidan, til kompetensiyasini va tabiiy og'zaki nutq ko'nikmalarini oshiradi, turli tillarga, hayotning turli sohalarida ulardan foydalanishga qiziqishni rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Muminova, F. M. Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish / F. M. Muminova. — 2020.
2. Iriskulov A.T va boshqalar Kids' English pupil's book 2sinf -Toshkent — O'zbekiston; 2014
3. Passov Ye.I. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. М.: Просвещение, 1991
4. Xoshimov O'. Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. T., - 2003
5. Pedagogika. /prof. M.X.To'xtaxodjayeveaning umumiy tahriri ostida.-T.: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2010.
6. Mavlonova R. va boshqalar. Pedagogika T.: O'qituvchi. 2010 y.